

دانشگاه علوم پزشکی تهران
معاونت آموزشی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش

برنامه مشاهده آموزش همتایان

راهنمای مشاهده‌گران

مقدمه

یکی از وظایف دانشگاه‌های علوم پزشکی توانمند نمودن اعضای هیات علمی به منظور ایفای نقش معلمی ایشان است. از فعالیت‌هایی که در این راستا طی سال‌های اخیر در دانشگاه علوم پزشکی تهران به کار گرفته می‌شود، برگزاری دوره‌های توانمندسازی اعضای هیات علمی در قالب دوره‌های متنوع است. هر چند برگزاری این دوره‌ها می‌تواند در آشنایی اعضای هیات علمی با مهارت‌های تدریس و توانمندی در آن موثر باشد، ولی شواهد موجود از آموزش و توانمندسازی این افراد در سطح فردی حمایت می‌کند. یکی از راه‌های موفق و موثر استفاده از ظرفیت‌ها و تجربیات خود اعضای هیات علمی است. به این معنا که مدرسان با تجربه و موفق در امر تدریس می‌توانند موجب رشد و ارتقای حرفه‌ای همکاران خود شوند. امروزه مشاهده آموزش همتایان به عنوان یکی از اجزای برنامه‌های توانمندسازی یا ارزشیابی اعضای هیات علمی در دانشگاه‌های مختلف دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مشاهده آموزش همتایان^۵ عبارت است از حضور یک همکار متبحر در محیط آموزشی یک عضو هیات علمی و مشاهده عملکرد آموزشی وی همراه با ارائه بازخورد مناسب. مشاهده آموزش همتایان، امکان ارائه بازخورد تکوینی^۶ و سازنده برای رشد و توسعه توانمندی‌های تدریس در عضو هیات علمی را فراهم می‌آورد و شکل‌گیری بازاندیشی^۷ و تأمل در فرایندهای تدریس را تسهیل می‌کند.

اهداف برنامه

هدف این برنامه، تعیین نحوه اجرای مشاهده آموزش همتایان به صورت شفاف به منظور استقرار و عملیاتی شدن آن در سطح دانشگاه به منظور توانمندسازی اعضای هیات علمی در امر تدریس است.

- آگاهی از نقاط ضعف و قوت تدریس از دیدگاه همکاران

⁵Peer Observation of Teaching (POT)

⁶Formative

⁷Reflection

- ایجاد انگیزه در اعضای هیات علمی برای بهبود فرآیند تدریس
- ارتقای توانمندی تدریس اعضای هیات علمی به دنبال دریافت بازخورد
- فرصتی برای استفاده از تجربیات سایر اعضای هیات علمی در خصوص شیوه‌های آموزش و سنجش

ویژگی‌های برنامه

- متولی استقرار برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان، واحد توانمندسازی مرکز مطالعات دانشگاه با کمک دفاتر توسعه آموزش دانشکده‌ها است.
- شرکت در برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان به صورت اختیاری انجام می‌شود. هر یک از اعضای هیات علمی که علاقه‌مند باشند، می‌توانند وارد برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان شوند.
- شما با هماهنگی قبلی در جلسه آموزشی همکار خود حضور می‌یابید و بر اساس فرم مشخصی که برای ارائه بازخورد تدوین شده است، نتیجه مشاهدات خود در مورد وضعیت تدریس را به صورت مکتوب و شفاهی در اختیار وی قرار می‌دهید.
- منظور از جلسه آموزشی، جلسه ای است که با اطلاع قبلی فراگیران طی حداقل یک ساعت برگزار می‌شود. محیطی که در آن تدریس مورد مشاهده قرار می‌گیرد می‌تواند انواع محیط‌های آموزشی شامل کلاس درس، تسهیل در گروه کوچک، آموزش در آزمایشگاه، آموزش در اتاق عمل، راند بالینی، آموزش درمانگاهی و ... باشد.
- استفاده از نتایج این روش به صورت سازنده خواهد بود. به بیان دیگر برای تصمیم‌گیری‌های مرتبط (نظیر ترفیع یا ارتقای مرتبه هیأت علمی) مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و صرفاً با روش‌مندی صحیح به عضو هیأت علمی بازخورد داده می‌شود.
- فرم تکمیل شده و موارد مورد بحث نزد استاد و شما باقی می‌ماند و تحویل دفتر توسعه آموزش یا مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه نمی‌شود.

عوامل انگیزشی شرکت در برنامه

- برای شرکت‌کنندگان در برنامه توسط مرکز مطالعات گواهی صادر می‌شود و امتیازات زیر در نظر گرفته می‌شود:
  - تعیین امتیاز قابل مقایسه با فعالیت‌های مشابه در سیستم شعاع
  - محاسبه به عنوان فعالیت‌های توانمندسازی دارای امتیاز در ارتقای علمی بر اساس بند ۲ برنامه جامع توانمندسازی (هر جلسه مشاهده یک امتیاز تا سقف سه امتیاز در سال و ۱۰ امتیاز در کل)
  - معادل‌سازی با تکلیف کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های پایه به صورت متناظر
- برای مشاهده‌گران توسط مرکز مطالعات گواهی صادر می‌شود و به منظور جبران مشارکت ایشان موارد زیر در نظر گرفته می‌شود:
  - تعیین امتیاز قابل مقایسه با فعالیت‌های مشابه در سیستم شعاع

○ معادل‌سازی با فعالیت های توانمندسازی دارای امتیاز در ارتقای مرتبه علمی مطابق تبصره سوم بند ۲ برنامه جامع توان‌مندسازی (این امتیاز بدون سقف و با تایید مرکز مطالعات خواهد بود).

- در ضمن با استقرار برنامه مرکز مطالعات نسبت به پیشنهاد سایر موارد تشویقی اقدام خواهد کرد.

فرایند برنامه

۱. عضو هیات علمی که خواهان شرکت در برنامه است، فرم درخواست را تکمیل کرده و از طریق ایمیل یا حضوری به دفتر توسعه آموزش دانشکده/بیمارستان ارسال می‌نماید. انتخاب مشاهده‌گر بر اساس نظر خود هیات علمی است که می‌تواند خارج از رشته تخصصی وی باشد.

۲. پس از هماهنگی با شما زمان و مکان جلسه مشاهده (طبق قسمت دوم پیوست ۱۰) تنظیم شده و به اطلاع طرفین می‌رسد.

نکته: توصیه می‌شود که قبل از جلسه مشاهده، شما با استاد ملاقات کرده، در مورد وظایف یکدیگر هماهنگی کنید و بر سر مسائلی که باید مورد بررسی قرار گیرد و همچنین معیارهای ارزشیابی توافق نمایید. همچنین بهتر است با استفاده از طرح درس استاد، از قبل مرور کنید که قرار است سر چه کلاسی با چه محتوا و چه اهداف و چه تعداد دانشجویی حاضر شوید.

۳. فرایند مشاهده به صورت حضوری انجام می‌شود. شما جهت بررسی فرآیند تدریس شخصا در محیط آموزش حضور می‌یابید و فرم از پیش تهیه شده را تکمیل می‌کنید. مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، یک نمونه فرم برای مشاهده آموزش هم‌تایان به تفکیک سخنرانی، گروه کوچک، کلاس عملی و جلسه بالینی تدوین کرده است که در اختیار شما می‌گذارد (پیوست ۱ تا ۵).

نکته ۱: از آنجا که حضور شما ممکن است باعث تشویش و اضطراب دانشجویان گردد یا در ذهن آن‌ها سوال ایجاد کند، بهتر است در ابتدای جلسه اطلاع‌رسانی لازم به دانشجویان توسط مدرس صورت گیرد.

نکته ۲: مشاهده در کلاس تنها محدود به فعالیت و رفتار استاد نمی‌شود. شما می‌توانید رفتار دانشجویان را نیز مورد مشاهده قرار دهید. مثلاً اینکه آنها خسته شده‌اند یا در کلاس مشارکت دارند، اطلاعات خوبی در مورد نحوه تدریس در اختیار استاد می‌گذارد. یادداشت برداشتن در ثبت دقیق‌تر اطلاعات و ارائه بازخورد به شما کمک می‌کند.

نکته ۳: دقت کنید که روش تدریس هر کس متفاوت است پس نباید روش تدریس همکاران را با خود مقایسه کنید. همچنین نباید در فرایند تدریس مداخله کند زیرا نمی‌داند که برنامه و روش کار استاد دقیقاً چگونه است و چه کارهایی قرار است انجام دهد.

۴. در اولین فرصت پس از اتمام مشاهدات و طی ملاقاتی حضوری، جلسه بازخورد را تشکیل دهید. در این مرحله، شما نتایج مشاهدات خود از جمله فرم تکمیل شده را در اختیار مدرس قرار داده و به او بازخورد می‌دهید.

نکته ۱: آنچه واقعا باعث ارتقای توانمندی استاد می‌شود، بازخوردی است که دریافت می‌کند و بر اساس آن بعداً می‌تواند دید بهتر و عمیق‌تری نسبت به کار خودش داشته باشد. ابتدا نقاط قوت را مرور کنید و سپس قسمت‌هایی را که احتمالاً قابل بهبود است، مشخص کنید. از قضاوت، تذکر مستقیم یا ارائه نصیحت پرهیز کنید؛ مگر اینکه به درخواست خود مدرس باشد.

نکته ۲: استفاده از نتایج مشاهده صرفاً به صورت سازنده و در جهت اصلاح و بهبود فرایند تدریس خواهد بود. فرم تکمیل شده و موارد مورد بحث نزد استاد و شما باقی می‌ماند.

۵. به منظور پایش و نظارت بر روند اجرای برنامه، لازم است گزارش موارد مشاهده شده خود را (طبق قسمت سوم پیوست ۱۰) به دفتر توسعه آموزش دانشکده/بیمارستان ارائه کنید.

نکته: این گزارش شامل نام استاد، تاریخ و نوع جلسه خواهد بود و جزئیات مشاهده در آن ذکر نمی‌شود

۶. مرکز مطالعات برای شرکت‌کنندگان در برنامه و مشاهده‌گران گواهی صادر می‌کند.

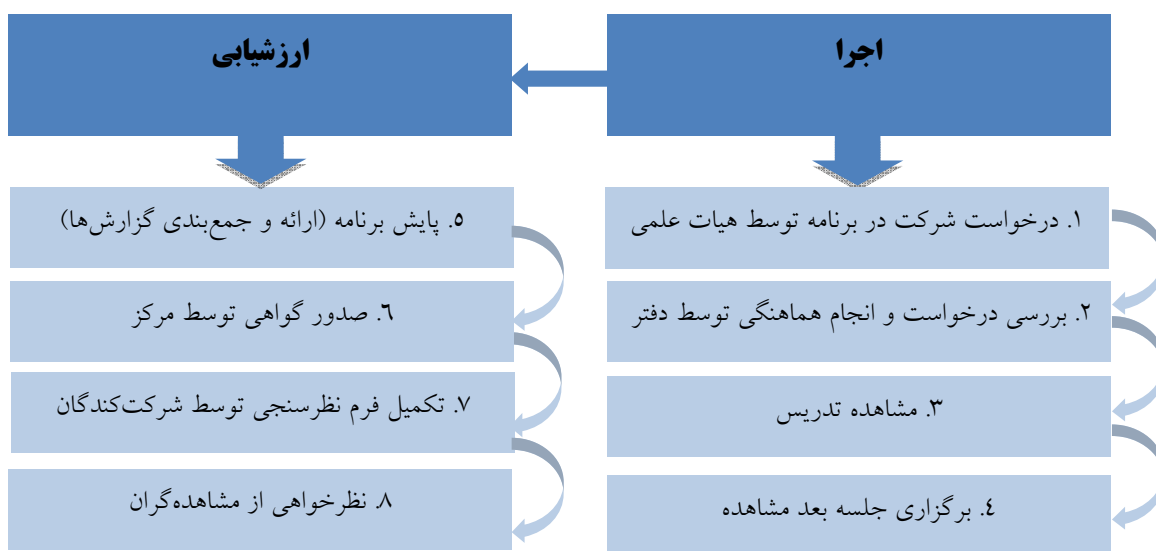
۷. از هریک از اعضای هیات علمی شرکت‌کننده در برنامه درخواست می‌شود فرم نظرسنجی مربوطه را تکمیل نمایند و نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این برنامه ارائه دهند.
۸. همچنین، هر شش ماه یک بار در جلسه گروه متمرکز^۸ که توسط مرکز مطالعات برگزار می‌شود، نظرات گروه مشاهده‌گران در خصوص نقاط قوت و ضعف برنامه جمع‌آوری می‌شود.

هر گونه سوال، ابهام یا مشکلی در مورد فرایند اجرای برنامه دارید، لطفاً از طریق تلفن یا ایمیل با واحد توانمندسازی

مرکز مطالعات درمیان بگذارید.

edcworkshops@tums.ac.ir

۸۸۹۵۵۸۴۶ و ۸۸۹۵۵۷۱۲

⁸Focus group